

consists in definition of the modern trends in the world steel market, based on the analysis of key performance indicators and relations between the producer's leaders. The practical significance is reflected in the determination of the factors influencing the price of steel, consideration of which will allow optimizing related processes in the metallurgical industry. The result of the article is the review of rather complicated situation in the global steel market, taking into account the position of China, certain factors influence the formation of market prices for steel in the world today. Prospects for future research will be aimed at the factors influencing the steel market, taking into account the links between them and the development of a comprehensive quantitative assessment of the system.

Keywords: steel, the global market, current trends, the volume of steel production, factors of influence on the price of steel, iron ore, iron and steel industry.

Одержано 15.01.2016 р.

УДК 338.24

Курмась Петро Юрійович,

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Рибчак Віталій Іванович,

к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу,

Рибчак Олена Сергіївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту,
Уманський національний університет садівництва

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Енергетичні ресурси відіграють важливу роль у розвитку економіки країн світу. Сучасний етап розвитку вітчизняного ринку енергії характеризується впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, які зумовлені уповільненням розвитку світової економіки, просторовою дискретністю розподілу енергетичних ресурсів, порушенням збалансованого їх виробництва та споживання, загостренням екологічних проблем, глобалізацією. Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні. При підготовці статті використано методи: логічного узагальнення (для виявлення суперечності функціонування ринку енергії в Україні), графічний метод (для наочного зображення взаємозв'язків між суб'єктами ринку енергії), статистичні методи (при дослідженні тенденції основних показників, які характеризують ринок енергії), експертних оцінок (при формуванні пропозицій напрямів удосконалення державного регулювання ринку енергії в Україні) та інші. Авторами виділено чотири ключові проблеми функціонування ринку енергії в Україні: зношеність виробничого обладнання суб'єктів ринку; дефіцит фінансових ресурсів; неприявність підприємницького середовища; неефективна організаційно-інституційна структура. Вказується на доцільність державного регулювання ринку енергії України, що зумовлено наявністю конфлікту інтересів серед його суб'єктів. Зазначено, що в сучасних умовах перед органами державної влади постає завдання щодо необхідності забезпечення оптимальної структури генеруючих потужностей, а також своєчасного введення в експлуатацію нових об'єктів. Сформульовані основні принципи державної політики на ринку енергії в Україні. Авторами запропонована модель функціонування ринку енергії. Впровадження моделі функціонування ринку енергії сприятиме формуванню висококонкурентного середовища генеруючих компаній, передавальних організацій, посередників. Перспективними напрямками подальших досліджень виступають різні аспекти формування організаційно-економічного механізму моніторингу енергоємності галузей господарського комплексу України, розробки практичних підходів підвищення ефективності використання потенціалу альтернативних джерел енергії.

Ключові слова: державне регулювання, ефективність, енергія, ринок, прибуток, модель, інвестиції.

ВСТУП

Енергетичні ресурси відіграють важливу роль у розвитку економіки країн світу.

Сучасний етап розвитку вітчизняного ринку енергії характеризується впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, які зумовлені уповільненням розвитку світової економіки, просторовою

дискретністю розподілу енергетичних ресурсів, порушенням збалансованого їх виробництва та споживання, загостренням екологічних проблем, глобалізацією.

Постановка проблеми. Основними недоліками ринку енергії України є відсутність диверсифікації джерел постачання енергетичних продуктів; значне техногенне навантаження на довкілля; незадовільний

технічний стан частини енергетичних об'єктів, в тому числі систем транспортування енергетичних продуктів [1]; високий рівень енергоємності національної економіки; низька ефективність використання енергії.

Вищезазначене зумовлює необхідність дослідження питань, пов'язаних із підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, присвячені формуванню ринку енергії, підвищенню ефективності використання різних її видів, включаючи альтернативні джерела розглядалися у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Гедена О. (Geden O.) [2], Коробка Б., Слупського Б. [3], Фішера С. (Fisher S.) та інших.

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані із формулюванням рекомендацій щодо забезпечення ефективності процесу регулювання ринку енергії в Україні.

Мета статті (постановка завдання). Метою

статті є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогоднішній день функціонування енергетичної сфери України відбувається у складних умовах.

Дані табл. 1 свідчать про поступове, починаючи з 2011 року, зменшення виробництва енергоресурсів, його експорту та імпорту. Це пояснюється причинами об'єктивного та суб'єктивного характеру: зменшенням рівня енергоспоживання у результаті економічної кризи, фізичного та морального зносу обладнання, військових дій, впровадженням енергозберігаючих технологій, втратою джерел енергії у Донецькій, Луганській областях, Автономній республіці Крим тощо.

Таблиця 1

Енергетичний баланс України

Постачання та споживання	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво	78712	85485	85247	85914	76928
Імпорт	51260	58055	46520	39722	34437
Експорт	-9278	-10303	-8007	-8213	-6967
Міжнародне бункерування	-274	-246	-306	-126	-131
Зміна запасів	11888	-6552	-966	-1356	1417
Загальне постачання первинної енергії	132308	126438	122488	115940	105683

Джерело: [4-7]

Доцільно виділити чотири ключові проблеми функціонування ринку енергії в Україні: зношеність виробничого обладнання суб'єктів ринку; дефіцит фінансових ресурсів; непривабливість підприємницького середовища; неефективна організаційно-інституційна структура.

Необхідно зазначити, що розвиток енергетики стримується низькими обсягами інвестицій. Інформація, наведена на рис. 1, засвідчує, що з 2011 року спостерігається зниження темпу росту інвестицій у підприємства галузі енергетики.

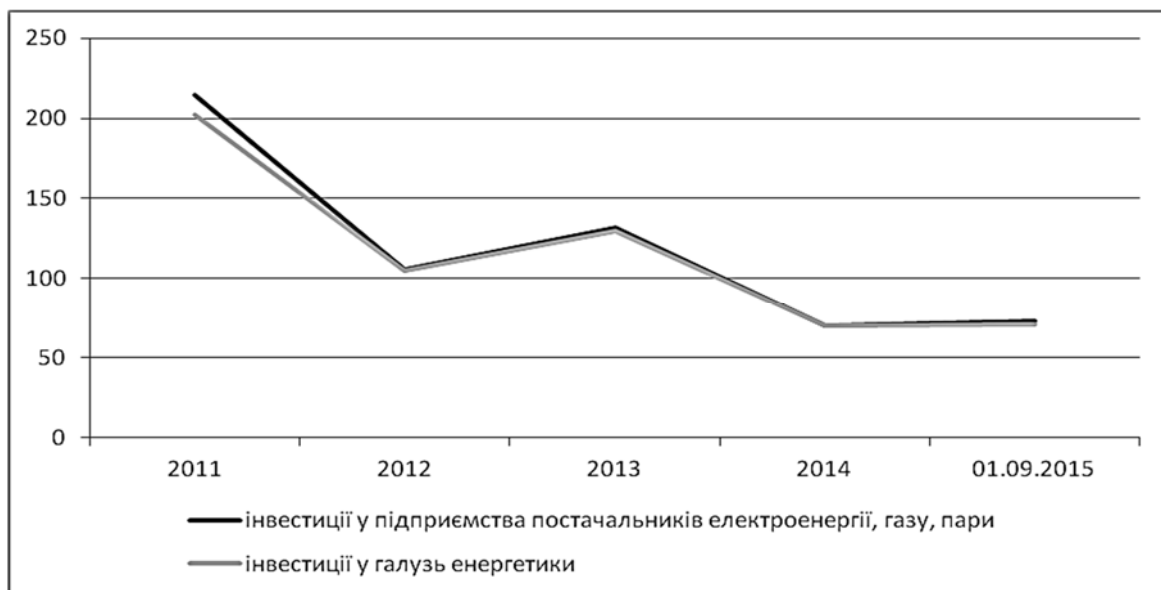

Рис. 1. Темп росту інвестиційних вкладень у підприємства галузі енергетики, % до попереднього періоду

Джерело: [8-10]

У той же час, ступінь зносу основних засобів у енергетиці склав в 2014 році 61,4%, збільшившись, порівняно із 2011 роком на 4,4%. Цей показник був вищим за середній у промисловості на 0,9% за аналогічний період.

Стаття 12 Закону України «Про енергозбереження» визначає, що джерелами фінансування заходів щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів є Державний фонд енергозбереження, власні та позикові кошти суб'єктів господарювання, Державний бюджет України, місцеві бюджети, а також інші джерела.

Аналіз ефективності використання інвестиційних ресурсів з вищенаведених джерел дозволив виділити наступні особливості.

Державний фонд енергозбереження не функціонує щонайменше з 2000 року, коли втратила чинність Постанова КМУ «Про загальнодержавний позабюджетний фонд енергозбереження» №163 від 7.02.1996 року. Натомість створено Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, але питання фінансування не належать до його функцій.

Чинне законодавство передбачає цілу низку

державних цільових програм, кошти за якими можуть спрямовуватися на фінансування інвестиційних проектів у енергетиці. Проте, отримання бюджетного фінансування є тривалим у часі та достатньо бюрократизованим процесом [11]. Наприклад, у 2015 році було виділено 495,7 млн грн для фінансування заходів з енергоефективності та модернізації підприємств енергетики у рамках Державної цільової програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2016 рр.

Власні кошти підприємств, а саме амортизаційні відрахування та планований прибуток, мали б бути переважно найдешевшим та найбільш надійним та доступним джерелом фінансування короткострокових інвестиційних проектів у енергетиці [11].

Разом з тим, під впливом об'єктивних (зниження рівня прибутку, зростання рівня неплатежів), так і суб'єктивних (оптимізація оподаткування, відсутність довгострокових планів) факторів це джерело не може бути основним для реалізації стратегічних проектів.

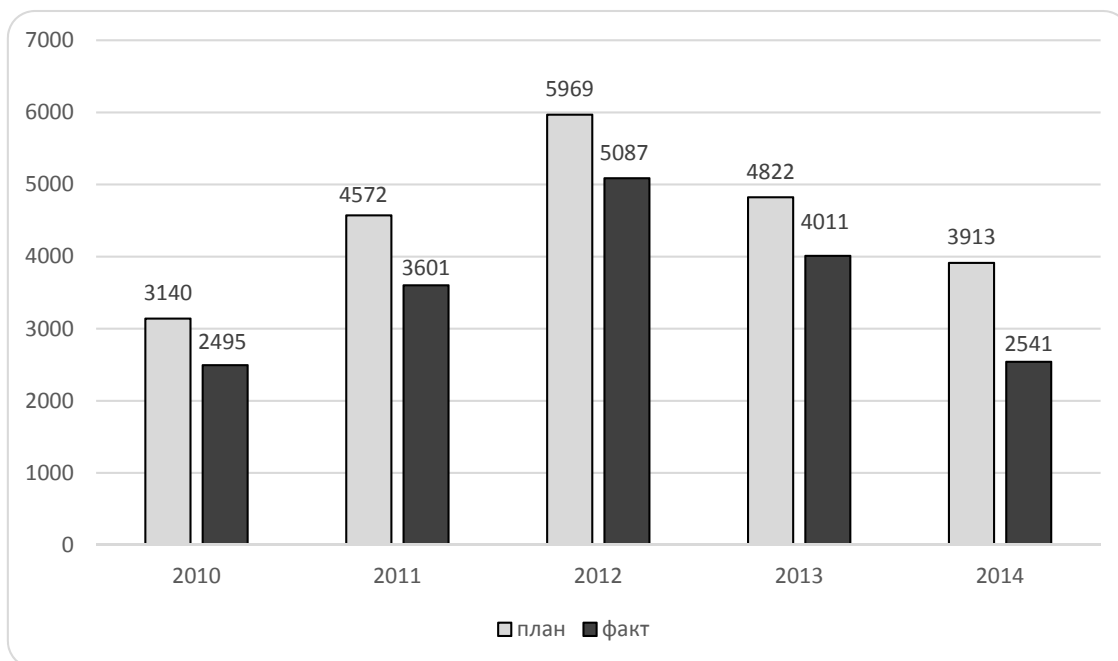

Рис. 2. Рівень виконання інвестиційних програм обленерго, млн грн

Джерело: [12, С.147]

Наприклад, дані рис. 2 вказують на обсяги недофінансування інвестиційних програм обленерго. Подібна ситуація простежується й на інших підприємствах енергетики.

Переважно це зумовлено неналежним виконанням умов приватизації об'єктів енергетики.

Сучасна організаційно-інституційна структура ринку енергії не дозволяє використовувати повною мірою комплекс стимулів суб'єктів господарювання до енергоефективності та не забезпечує ефективність процесу регулювання.

Основними принципами державної політики на ринку енергії, на нашу думку, повинні бути наступні:

- формування правового та інституційного середовища;
- регулювання діяльності суб'єктів ринку на основі використання економічних, нормативно-технічних та інших методів;
- реалізація комплексу заходів щодо застосування матеріальних та нематеріальних стимулів раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів;
- обов'язковість державної експертизи [13];
- створення умов для всезагального використання систем обліку споживання паливно-енергетичних ресурсів.

Національний ринок енергії, на нашу думку, повинен складатися із регіональних, які є базовими.

Інтереси держави полягають у забезпеченні ефективної реалізації економічної, екологічної та соціальної функцій. У даному випадку, економічна функція проявляється у зростанні податкових надходжень до бюджетів, недопущенні монополізму та проявів недобросовісної конкуренції, стимулюванні виробництва енергії за рахунок альтернативних джерел. Окремі аспекти реалізації даної функції розкриваються у [14].

Екологічна функція пов'язана, переважно, із дотриманням норм екологічного законодавства.

Доцільно погодитися із [3], що перед органами державної влади постає також завдання щодо необхідності забезпечення оптимальної структури генеруючих потужностей зі своєчасним введенням в експлуатацію нових об'єктів. Це пояснюється тим, що ліквідація дефіциту енергоресурсів потребує певного часу. Мета регулюючого впливу органів державної влади полягає у тому, щоб не допустити дефіциту і, за відсутності необхідного обсягу приватних інвестицій, забезпечити своєчасний та оптимальний розвиток енергетичних потужностей.

Органи регіональної влади, більшою мірою,

відповідають за реалізацію соціальної функції, оскільки наближені до конкретного споживача. Її сутність полягає у зниженні рівня соціальної напруги, підтримки верств населення, які знаходяться за межею бідності та інше.

Впровадження запропонованої моделі функціонування ринку енергії сприятиме формуванню висококонкурентного середовища генеруючих компаній, передавальних організацій, посередників. Високий рівень конкуренції, на нашу думку, забезпечуватиметься вільним доступом на даний ринок суб'єктів господарювання і використанням методів цінової та нецінової конкуренції, наявністю контрактів безпосередньо із споживачами (їх об'єднаннями).

Окремі аспекти даної моделі розглянуто у [3]. Передавальні організації зобов'язані безперешкодно, за певну плату (рентні платежі), надавати розподільчі мережі для реалізації енергії, безпосередньо споживачам або посередникам.

Функціонування даної моделі економічно вигідно споживачам, оскільки дозволяє обирати постачальника. Отримання надприбутків енергогенеруючими компаніями обмежується конкуренцією між ними.

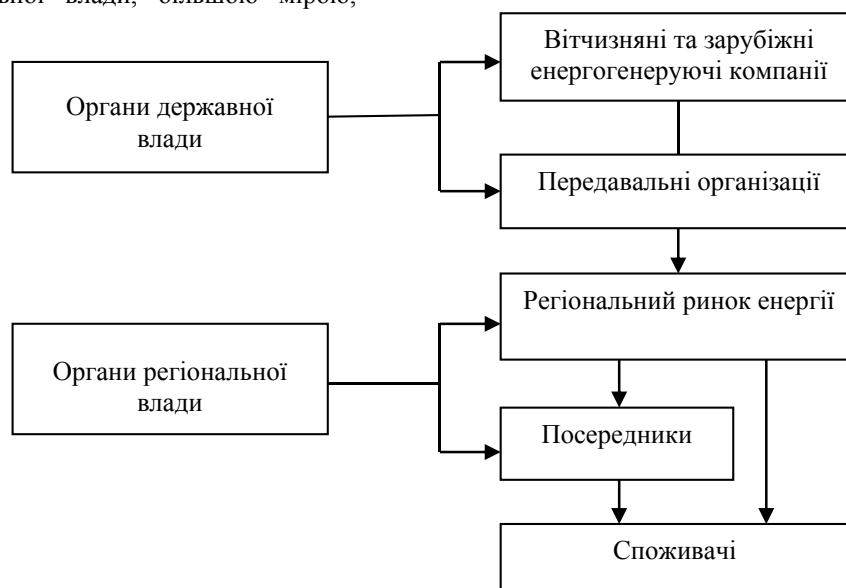

Рис. 3. Модель функціонування ринку енергії

Джерело: розробка авторів

Одночасно, дана модель створює передумови для впровадження програм енергоефективності як для виробників (дозволить знизити ціну енергії), так і для споживачів (зменшення рівня витрат на оплату).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бусарев В. Аналіз дисбалансу ринку енергоресурсів України [Електронний ресурс] / В. Бусарев // Ефективна економіка. – 2012. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=963>.
2. Geden O. Negotiations on the EU's Energy and Climate Policy Objectives for the Post-2020 Period and Implications for the German Energy Transition / O. Geden, S. Fisher. – Berlin, 2014. – 30 p.

3. Слупський Б. Основні моделі ринків електроенергетики та особливості їх державного регулювання : порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / Б. Слупський // Національна академія державного управління при Президентові України. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gu/m/dums/2009_3/09sbvgra.pdf.

4. Енергетичний баланс України за 2014 рік // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

5. Енергетичний баланс України за 2013 рік // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Енергетичний баланс України за 2012 рік // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

7. Енергетичний баланс України за 2011 рік // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за січень-вересень 2015 року // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

9. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за січень-грудень 2014 року // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

10. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності за 2011 рік // Веб сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Тормосов Р. Комплексний аналіз джерел фінансування муніципальних енергетичних інвестиційних проектів у сфері виробництва, транспортування та постачання теплової енергії [Електронний ресурс] / Р. Тормосов // Ефективна економіка. – 2010. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=397>.

12. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2014.pdf.

13. Закон України «Про енергозбереження» №74 від 1.07.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>.

14. Kurmaiev P. Actual problems of renewable energy's usage / P. Kurmaiev, V. Rybchak // Development of Regions in Knowledge Economy. – Warsaw: Warsaw University of Life Sciences Publishing, 2014. – P. 47-53.

Курмаев Петр Юрьевич, Рыбчак Виталий Иванович, Рыбчак Елена Сергеевна

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ЭНЕРГИИ В УКРАИНЕ

Енергетические ресурсы играют важную роль в развитии мировой экономики. Современный этап развития отечественного рынка энергии характеризуется влиянием внешних и внутренних факторов, которые обусловлены замедлением развития мировой экономики, неравномерным распределением энергетических ресурсов, нарушением сбалансированного их производства и потребления, обострением экологических проблем, глобализацией. Целью статьи является разработка практических рекомендаций по повышению эффективности государственного регулирования рынка энергии в Украине. При подготовке статьи использованы методы: логического обобщения (для выявления противоречия функционирования рынка энергии в Украине), графический метод (для наглядного изображения взаимосвязей между субъектами рынка энергии Украины), статистические методы (при исследовании тенденций основных показателей, характеризующих рынок энергии), экспертных оценок (при формировании предложений и направлений совершенствования государственного регулирования рынка энергии в Украине) и другие. Авторами статьи выделены четыре ключевые проблемы функционирования рынка энергии в Украине: изношенность производственного оборудования субъектов рынка; дефицит финансовых ресурсов; непривлекательность предпринимательской среды; неэффективная организационно-институциональная структура. Указывается на целесообразность государственного регулирования рынка энергии Украины, что обусловлено наличием конфликта интересов среди его субъектов. Отмечено, что в современных условиях перед органами государственной власти встает задача о необходимости обеспечения оптимальной структуры генерирующих мощностей, а также своевременного ввода в эксплуатацию новых объектов. Сформулированы основные принципы государственной политики на рынке энергии в Украине. Авторами предложена модель функционирования рынка энергии. Внедрение модели функционирования рынка энергии будет способствовать формированию высококонкурентной среды генерирующих компаний, передающих организаций, посредников. Перспективными направлениями дальнейших исследований выступают различные аспекты формирования организационно-экономического механизма мониторинга энергоёмкости отраслей хозяйственного комплекса Украины, разработки практических подходов повышения эффективности использования потенциала альтернативных источников энергии.

Ключевые слова: государственное регулирование, эффективность, энергия, рынок, прибыль, модель, инвестиции.

Kurmaiev P., Rybchak V., Rybchak O.

PRACTICAL ASPECTS OF THE STATE ADJUSTMENT EFFECTIVENESS RAISE OF THE ENERGY MARKET IN UKRAINE

Power resources play an important role in the development of the countries' economics in the world. The modern

stage of national energy market development is being characterized by the influence of outer and internal factors, which are caused by the world's economics development slowdown, allocation of power resources, misbalance of their consumption and production, excessive ecological pressure and globalization. The aim of the article is to develop practical recommendations according to the state adjustment effectiveness raise of the energy market in Ukraine. The following methods have been used during the article preparation: the method of logical generalization (to define the contradiction of the energy market functioning in Ukraine), graphical method (used for the visual demonstration of interrelation between energy market subjects), statistic methods (used during the investigation of main rates tendencies, which describe the energy market), expert judgment (during the formation of the propositions of the improvement ways of the energy market state adjustment in Ukraine) and others. It has been pointed at the practicability of the energy market state adjustment in Ukraine, which is caused by the existence of the interests' conflict among its subjects. It has been noted, that there is the task of the necessary assurance of generating supplies optimal structure with a punctual placement into service of the new objects in modern conditions. The main principles of the state policy at the energy market in Ukraine have been represented. The model of the energy market functioning has been proposed. The implementation of the model of the energy market functioning will promote the development of the highly competitive environment of the generating companies, transferring organizations, intermediate sellers. The long-range ways of further investigations may be different aspects of the development of organization and economic scheme of control of Ukraine's economic complex branches power intensity, working out of the practical approaches of the effectiveness raise of the alternative energy sources facilities use.

Key words: state regulation, efficiency, energy, market, profit, model, investment.

Одержано 15.02.2016 р.

УДК 330.33.012

Кучінка Тетяна Василівна,
аспірант кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет

ПРИРОДА ТА ПРИЧИНИ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

У статті розкрито природу циклічності економічних криз, сутність економічного циклу, охарактеризовано фази розвитку циклу та визначено основні причини циклічного відтворення. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів природи циклічності економічної кризи, основних фаз розвитку циклу та причин циклічного відтворення. Застосовано метод ретроспективного історичного аналізу для комплексного дослідження природи циклічності економічних криз. На теоретичному рівні доведено доцільність застосування різних підходів до визначення внутрішніх та зовнішніх причин циклічності економічного розвитку. Визначено, що економічний цикл є періодичним хвилеподібним коливанням ділової активності, чергуванням піднесення і спаду рівня ринкової активності впродовж кількох років. Обґрунтовано, що економічні цикли можуть відрізнятися один від одного за тривалістю й інтенсивністю, але всі вони мають одні і ті самі фази. Наукова новизна отриманих результатів полягає у виокремленні в межах економічного циклу розвитку економіки країни за 1996-2014 рр. більш короткострокових періодів та обґрунтуванні причин та чинників циклічних коливань у їх межах. Практичне значення проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні природи та причин циклічності економічних криз, підтвердженні їх періодичності та повторювальності в розвитку економіки України, а також у визначенні залежності між динамікою економічної кон'юнктури та динамікою промислового виробництва і споживання товарів та послуг (динамікою роздрібного товарообігу). Особлива увага приділяється обґрунтуванню причин економічного циклу, дослідженню динаміки номінального та реального ВВП, обсягів промислового виробництва, зміни рівня заробітної плати, тощо. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано причини циклічності економічних криз. Доведено, що поглиблення економічних дисбалансів суттєво послабило макроекономічну стійкість, що зрештою призвело до обвалу економіки України в тому числі внаслідок зовнішньої агресії. Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення причинно-наслідкової залежності та обґрунтування основних чинників циклічності розвитку економіки України.

Ключові слова: економічний цикл, криза, економічна криза, фази економічного циклу.

ВСТУП

Постановка проблеми. Проблематика циклічності економічного розвитку України протягом останніх років неодноразово опинялася у центрі уваги українських вчених і громадськості. За результати

дослідження динаміки економічного розвитку України та експертним висновкам більшості міжнародних фінансових інститутів в Україні сформувалась глибока економічна криза, яка принесла країні не тільки призупинення темпів економічного розвитку, а й погіршення більшості соціальних параметрів.